LaV@eduskunta.fi

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tuomioistuimien turvatarkastuksista annetun lain muuttamisesta

Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa (HE 63/2023 vp) hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tuomioistuimien turvatarkastuksista annetun lain muuttamisesta. Poliisihallitukselta ei ole pyydetty virallista lausuntoa esityksen valmisteluvaiheessa.

Kirjallinen asiantuntijalausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään keskiviikkona 8.11.2023 klo 12.00 mennessä osoitteeseen LaV@eduskunta.fi.

Asiantuntijalausunto

Yleisesti voidaan todeta, että esitetyt säädösmuutokset tuomioistuinten turvatarkastusoikeuden laajentamisesta esityksessä lueteltuihin muihin samoissa tiloissa toimiviin oikeushallinnon viranomaisiin on perusteltu ja kannatettava oikeushallinnon henkilöstön ja siellä asioivien turvallisuutta lisäävä ja riskejä pienentävä turvallisuusmenettely.

Esityksessä ehdotettuja lain 4 §:n muutoksia ja uutta 7 §:n täsmentämistä turvatarkastajan virkavastuusta, koulutusvaatimuksesta, kelpoisuusvaatimuksista, hyväksymisestä tehtävään, hyväksymisen peruuttamisesta, turvatarkastajakortista ja pukeutumisesta perustuslain 124 §:n asettamien vaatimusten täyttämiseksi on pidettävä tarkoituksenmukaisina, kannatettavina ja ajanmukaisina tehtävään sidottuina lakivaatimuksina.

Esityksestä on tehtävissä joitain alla esitettyjä huomioita.

Uusi 2 § 3 momentti

Esityksessä ehdotetaan turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia muutettavaksi siten, että 2 §:ään lisättäisiin uusi 3 momentti:

> *"Turvatarkastuksessa voidaan tarkastaa myös muiden oikeushallinnon viranomaisten kuin tuomioistuimien tiloihin saapuvat ja siellä ole-*

vat henkilöt sekä heillä mukanaan olevat tavarat silloin, kun viranomaisen tiloihin on yhteinen sisäänkäynti tai asiakaspalvelutila tuomioistuimen kanssa…"

Esityksestä on ymmärrettävissä, että oikeushallinnon viranomaisille on järjestetty tai järjestetään erilliset sisäänkäynnit ja asiakaspalvelutilat erotuksena muista mahdollisista kiinteistön toimijoista, mitä kautta oikeushallinnon viranomaisten yhteisellä turvatarkastuksella on saavutettavissa yksinomaan tuomioistuimia koskevaa turvatarkastusta laajempia turvallisuushyötyjä. Korostunutta huomiota tulisi kiinnittää myös valtionhallinnon toimitilastrategisiin yleisiin linjauksiin, joiden mukaisesti kiinteistöihin pyritään sijoittamaan entistä laajemmin eri valtionhallinnon, ja mahdollisesti muidenkin julkisen sektorin toimijoiden toimintoja sekä järjestämään eri viranomaisten palvelupisteitä samoihin tiloihin. Turvatarkastusten suorittamisesta on säädettävä lailla kutakin viranomaista koskien erikseen, jolloin eri viranomaisten toimintojen yhteensovittaminen asiakkaiden vastaanoton ja asiakaspalvelun osalta ei tällöin välttämättä toteutuisi esityksessä tarkoitetulla tavalla. Esityksestä ei käynyt ilmi, että oliko tätä arviointia tehty eri viranomaisten tarpeista tai niiden kesken.

Jos samassa kiinteistössä tai toimitiloissa toimisi eri viranomaisia, joilla on säädösperuste tehdä turvatarkastuksia, tällöin huomiota tulisi kiinnittää eri viranomaisten turvatarkastuksia koskevan sääntelyn vastaavuuksiin sekä mahdollisen kustannustehokkaan yhteisen turvatarkastustoiminnan järjestämisestä niiden kesken. Huomiota tulisi kiinnittää ennakollisesti myös tilanteeseen, jossa saman sisäänkäynnin tai asiakaspalvelutilan kautta on perusteltu toiminnallinen pysyvä tai tilapäinen tarve ohjata myös muiden kuin oikeushallinnon viranomaisten asiakkaiden kulkeminen. Suuri osa valtionhallinnon kiinteistöistä on vanhaa rakennuskantaa, johon joudutaan tekemään erilaisia korjaus- ja muutostöitä, mikä voisi muuttaa tilapäisesti tai pysyvästi olemassa olevia kiinteistön järjestelyitä. Tästä näkökulmasta lakimuutos ei tulisi poistamaan niitä uhkia ja riskejä, jotka aiheutuisivat muiden kiinteistön toimijoiden asiakkaiden vastaanotosta ja palvelusta, mihin ei voitaisi kohdistaa turvatarkastustoimenpiteitä.

Perustavoitteena tulisi kuitenkin olla se, etteivät turvatarkastetut ja tarkastamattomat henkilöt pääse kulkemaan kontrolloimattamasti tilojen välillä, mikä samalla poistaisi turvatarkastuksella saavutettavan turvallisuustason paranemisen. Eri viranomaisten toiminta samoissa kiinteistöissä tai yhteispalvelutiloissa muodostuneekin tulevina vuosina entistä merkityksellisemmäksi, ja ottaen huomioon yhteiskunnan muuttunut turvallisuustilanne ja tarpeet lisätä toimitilojen turvallisuusmenettelyitä yleensäkin. Näitä muutoksia tulisikin tarkastella ja ottaa suunnittelussa huomioon enemmän kokonaisuuksina, myös tarvittavien tai tehtävien turvallisuusratkaisujen ja niiden mahdollisten oikeudellisten vaikutusten näkökulmasta.

4 § 2 momentin muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että lain 4 §:ään lisättäisiin turvatarkastajan kelpoisuutta, hyväksymistä, hyväksymisen peruuttamista, pukeutumista, turvatarkastajakorttia ja toimivaltaa koskevat säännökset.

> *"Turvatarkastuksen voi suorittaa poliisimies tai tuomioistuimen palveluksessa oleva tehtävään koulutettu henkilö.*
> *Tuomioistuimen päätöksen mukaan turvatarkastuksen voi suorittaa muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on saanut koulutuksen turvatarkastajan tehtävään ja on tuomioistuimen sijaintipaikan poliisilaitoksen tehtävään hyväksymä."*

Turvatarkastajalta vaadittava koulutus jää esityksessä avoimeksi. Turvatarkastajat puuttuvat tarkastettavien yksityisyyteen tarkastuksia tehdessään, ja lisäksi heillä on oikeus poistaa turvatarkastuksesta kieltäytynyt henkilö tuomioistuimesta. Poistaminen voi sisältää äärimmillään myös fyysistä voimankäyttöä, mitä koskevat menettelyt ja hallintaotteet on osattava suorittaa ammattimaisesti ja joiden on oltava puolustettavia ja vähimmän haitan periaatteen mukaisesti toteutettuja. Mikäli koulutusvaatimukset jäisivät jo säädöstasolla avoimeksi, korostaisi tämä tuomioistuinten valveutuneisuutta määritellä tarkemmin tarvittava ja riittävä turvatarkastajalta edellytettävä koulutus itsenäisesti. Määrityksen tulisi sisältää ainakin voimankäyttökoulutuksen sisältö ja vaatimukset sekä hyväksyntä- ja jatkuvuusprosessit.

Turvatarkastajien koulutusvaatimuksia tulisikin tätä lakiesitystä laajemmin säädöstasoisesti yhdenmukaistaa tarkastuksissa tarvittavan ammatillisen osaamisen laadun varmistamiseksi sekä tarkastuksen kohteeksi joutuvien oikeusturvan kannalta. Jos asiaa ei nähdä tarpeelliseksi määritellä lain tai asetuksen tasolla, valtakunnallisesti yhtenäisen määräyksen tuomioistuintasolla voisi antaa esimerkiksi tuomioistuinvirasto.

Turvatarkastajaksi hyväksynnän tekee sijaintipaikan poliisi, mitä on pidettävä kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena keinona saattaa tarkastustehtäviin pyrkivät yhdenmukaisen ennakollisen, ja tehtävissä toimimista koskevan kontrollimenettelyn piiriin. Esitys jättää kuitenkin avoimeksi, millä keinoin poliisin tulisi käytännössä varmistaa henkilön rehellisyys, luotettavuus ja henkilökohtainen sopivuus tehtävään. Mikäli tässä tarkoitettaisiin henkilön taustojen tarkastamista ennen tehtävään hyväksymistä, tästä tulisi olla laissa esimerkiksi viittaus turvallisuusselvityslain (726/2014) mukaisen selvityksen hakemisesta tehtävään pyrkivistä tai niissä toimivista.

> *"Turvatarkastajan tehtäviä suorittaessaan turvatarkastajan tulee olla pukeutunut siten, että hänet voidaan tunnistaa turvatarkastajaksi."*

Turvatarkastajan pukeutumista koskeva tarkempi sääntely jää esityksessä avoimeksi ja näin ollen tuomioistuinten omaan harkintaan. Vaikka turvatarkastajalla tulisikin esityksen mukaan olla näkyvillä turvatarkastajakortti, voisi selvyyden vuoksi olla perusteltua, että myös turvatarkastajan asusta kävisi selkeästi ilmi kyseessä olevan turvatarkastaja jo senkin vuoksi, että

turvatarkastajalla on rikosoikeudellinen vastuu ja suoja. Esityksessä olisi myös ollut perusteltua tehdä selkoa turvatarkastajan rikosoikeudellisen suojan ulottuvuudesta, mikä voi poiketa toisistaan riippuen siitä, suorittaako tarkastuksia poliisimies, tuomioistuimen palveluksessa oleva, vartioimisliikkeen vartija tai joku muu poliisin hyväksymä henkilö.

Turvatarkastajan asun tulisi myös erottua selkeästi esimerkiksi poliisin virka-asusta, jollei poliisimies itse tekisi turvatarkastusta taikka vartioimisliikkeen vartijoiden asusta, jollei turvatarkastaja samalla toimisi vartioimisliikkeen vartijana turvatarkastustoimeksiantoa suorittaessaan. Turvatarkastajien asun olisi tarkoituksenmukaista olla yhdenmukainen kaikissa turvatarkastuspisteissä, mikä samalla lisäisi turvatarkastukseen saapuvien henkilöiden luottamusta samaa tehtävää suorittavien turvatarkastajien toiminnan asianmukaisuudesta. Käytäntöjä voisi yhdenmukaistaa ja vaatimuksia selkiyttää myös valtakunnallisella ohjeistuksella.

6 § Henkilön poistaminen tuomioistuimesta

Esityksessä ehdotetaan voimassa olevan sääntelyn laajentamista siten, että voimankäyttöoikeus poistamistilanteessa olisi yhtäläisesti kaikilla turvatarkastustehtäviä suorittavilla.

> *"Turvatarkastaja voi tarvittaessa käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tuomioistuimesta tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet."*

Esityksen mukainen henkilöpiirilaajennus mahdollistaa kaikille poliisin turvatarkastajaksi tuomioistuimeen hyväksymille yhtäläisen voimankäyttöoikeuden postamistilanteessa, mikä korostaa edellä lausutun voimankäyttökoulutuksen merkitystä ja tarvetta niin oikeudellisia asioita kuin käytännön harjoittelua koskien. Poistettava henkilö voi käyttäytyä aggressiivisesti, eikä poistaminen olisi välttämättä riittävä toimenpide tilanteen turvaamiseksi. Voimankäyttöoikeuksia käytettäessä korostuu myös toimialueen laajuus, sekä suhde muuhun läheisesti vaikuttavaan sääntelyyn, kuten pakkokeinolain (806/2011) 2 luku 2 §:n yleiseen kiinniotto-oikeuteen ja 3 §:n voimakeinojen käyttöön sekä rikoslain 4 luvun 4 §:n hätävarjeluun, joiden tulisi sisältyä turvatarkastajille järjestettävään koulutukseen, jollei tämä jo muutoin sisältyisi turvatarkastustehtäviä suorittavan ammatilliseen koulutukseen. Huomiona myös se, että poliisimiehellä on poliisille kuuluvat toimivaltuudet myös turvatarkastustehtäviä suorittaessaan. Turvatarkastajalla voi olla myös vartioimisliikkeen vartijan voimankäyttövaltuudet, mikäli turvatarkastaja suorittaa samalla vartiointitoimeksiantoa.

Muita yleisiä huomioita

Esitys ei sisällä tuomioistuimeen tuotavan postin tai tavaroiden turvatarkastamista, jollei niiden tarkastamiseen sovelleta voimassa olevaa sääntelyä.

Turvarakastuksessa haltuun otettujen kiellettyjen esineiden ja aineiden luovuttamista poliisille voitaisiin tarkentaa. Kielletyt esineet ja aineet tulisi voida säilyttää tilapäisesti, kontrolloidusti ja turvallisesti turvatarkastuspisteen yhteyteen järjestetyssä tilassa, josta ne voidaan luovuttaa suoraan poliisille.

Poliisitarkastaja Sami Rusanen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 07.11.2023 klo 13:54. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu LaV@eduskunta.fi

Tiedoksi Esikunta.poliisihallitus@poliisi.fi
Poliisilakimies Visa Weckström